

Grigalaukas, apysenis žmogus, gyveno be šeimos. Mums su klebonu nuvažiavus į Pakutuvėnus, aprodė vietą, kurią atiduodąs bažnyčiai. Apžiūrėjome ir senkapius, esančius jo ir Stropaus Juozo žemėje.

Po mūsų apsilankymo Pakutuvėnuose praėjus kokiems trimis mėnesiams, užėjo pas mane Grigalaukas ir pradėjo guostis, jog kaimynai, sužinoję jo ketinimą padovanoti žemę bažnyčiai, ėmė išmetinėti, esą tuomi užtrauksiąs jiems lažą. Todėl jis atsiimaš savo pažadą duoti žemės ir verčiau parduosiąs ją Kulių bažnyčiai.

Rodos, 1938-ųjų rudenį užėjo pas mane Juozas Stropus ir jo sesuo Justina Stropaitė pasitarti: abu - bevaikiai, sveikata Juozo esanti labai prasta (važiuosiąs į Kauną pas daktarus sužinoti, ar daug jam beliekų), tad jis norįs surašyti testamentą ir savo žemę bei pastatus atiduoti bažnyčiai. Tik aš turįs pasižadėti padėti tą bažnyčią pastatyti. Sakau jam, kad aš ir taip jau su Plungės bažnyčia esu suvargęs, kad žemė ir pastatai dar ne viskas - iš kur paimsimė pinigų statybai? Be to, tebesu nepailsėjęs nuo Plungės bažnyčios statybos ir pažado imtis naujų darbų duoti negaliu. Važiuo, sakau, Juozai, pas tuos savo daktarus, matysime, gal tu dar pasveiksi, tad neskubek žemės dovanoti. Vėliau išgirdau, kad iš Kauno Juozas grįžo netrukus, apsisistojęs nebe Pakutuvėnuose, bet pas seserį Plungėje, o netrukus ir mirė. Paliko seseriai surašęs testamentą, kuriuo visą savo ūkį paskyrė jai, pridėdamas, kad vėliau tas ūkis turi būti atiduotas Dievo garbei.

Prasidėjo karas. Buvau jau pergyvenęs 1914-ųjų metų karą, tad žinojau, kas tai yra. Susirūpinau, kad nebūtų sugriauta, nepavirstų perniek taip sunkiai statyta Plungės bažnyčia. Padariau apžadus Dievui - jei karas ugnis nesugriaus Plungės miesto ir bažnyčios, pastatysiu bažnyčią Pakutuvėnuose.

Karas Plungės beveik nekiludė. Tad frontui nutolus, tuojau pasišaukiau Stropaitę Justiną ir paklausiu jos, ar vis dar žadanti atiduoti žemę bažnyčiai. Ji prisipažino, jog žmonės

POVILAS PUKYS

Mano biografija

Pabaiga. Pradžia Nr.29 (161).

Viena paskutiniųjų prelato Povilo Pukio nuotraukų

visaip šneka; vieni pataria jai vykdyti brolio valią ir atiduoti žemę, kiti siūlo neskubėti. Bet pati ji apsisprendusi žemę dovanoti. Sutarėme, kad išnuomos kurijai žemę 34 metams, o sau pasiims išmintinę. Tuojau nuėjome pas taikos teisėją, kuris tuo metu ėjo ir notaro pareigas, surašyti dokumentų. Dokumentus berašant prisistatęs kažkoks advokatas ėmė stebėtis, kad dar net frontui nutolus sandėrius sudarinėjame. "Kam taip skubėti?" - nesupratau.

Tuojau nuvažiavau į Pakutuvėnus ir, suaukęs tenykščius vyrus, pranešiau apie sudarytą sandėrį. Paklausiau, ar jie sutinka, kad bažnyčia būtų pradėta statyti tuojau pat - besitraukdami rusai stotyje buvo palikę daug cemento ir geležinių balių, gal pavyktų jų gauti. Miško nusipirkti ketinome Kuliuose. Paskiau, kad medžiagą statyboms turės suvežti jie, aš duosiu kiek galėdamas pinigų. Visi su tuo sutiko. Išrinkome bažnyčios staty-

bos komitetą, surašėme protokola.

Kitą dieną nuėjau pas miesto burmistrą Eduardą Misevičių paprašyti Pakutuvėnų bažnyčiai 1200 maišelių cemento ir 27 balių. Jis tuojau gavo iš vokiečių komendanto sutikimą ir jau kitą rytą pasiunčiau kun. Olšauską į Pakutuvėnus, kad lieptų vyrams nedelsiant prisistatyti į Plungę. Privežėme cemento pilnus Plungės klebonijos tvartus, Grigalauko jauną Pakutuvėnuose.

1941 metais jau turėjome bažnyčios planą. Padarė jį Kretingos apskrities inžinierius. Bažnyčia buvo numatyta 24 metrų ilgio ir 12 metrų pločio, iš išorės - cementinių plytų, iš vidaus - degtų. Stogas turėjo būti cementinių plytų. Pasamdėme meistrą Eduardą Burkaną, kuris Švėkšnoje tuo metu statė seserų vienuolių ligoninę. Jis atvažiavo spalio pradžioje ir tais metais suspejo tik paruošti bažnyčios pamatus.

Pavasariį Pakutuvėnus vyskupas paskyrė kleboną -

Kulių vikarą Šlevą. Pamaldos pradžioje buvo laikomos klebonijos kambarėlyje, paskui Plungės parapijos komitetas atidavė Pakutuvėnams ilgą laiką bažnyčios šventoriuje stovėjusią medinę koplyčią, kurioje, kol nebuvo pastatyta naujoji bažnyčia, buvo laikomi altorėliai ir kitas bažnytinis inventoriūs. Koplyčia buvo pervežta į Pakutuvėnus ir pastatyta kapinėse. Grigalaukas kapams praplauti davė žemės.

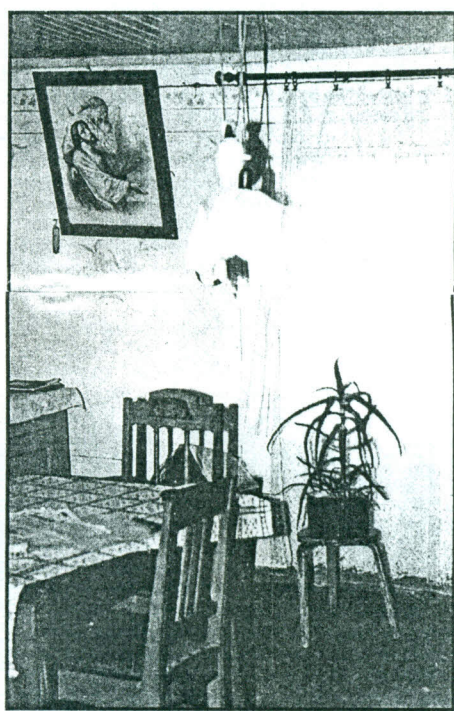
1942 m. pavasarį vyskupas Borisevičius pašventino pradėtos statyti Pakutuvėnų bažnyčios kertinį akmenį ir kapines, o aš, jo įgaliotas, pašventinau kapinių koplyčią, kurioje tuojau po to buvo pradėtos laikyti Mišios.

Prasidėjo bažnyčios statybos darbai. Tą vasarą buvo išmūrytos sienos, iškelti stogo kazilai, išmūrytas bokštas.

1943-aisiais iš Pakutuvėnų iškeltas kun. Šlevas ir jo vieton atkeltas klebonas kun. Olšauskas. Tais metais užbaigti bažnyčios vidaus darbai - uždengtos lubos, įrengtos viškos. Reikėjo dar išstinkuoti altorių, išpilti cementines grindis, o man pradėjo trūkti pinigų, 15.000 markių jau buvau pasiskolinęs iš Plungės parapijos bažnytinį pinigų. Teko susikviesti Pakutuvėnų bažnyčios komitetą, kleboną ir pasakyti, kad toliau jų remti nebėgaliau, kad jau nemažai prisiskolinau (jei numirčiau, liktų skola negrąžinta). Pasiūliau bažnyčiai, nieko nebelaikiant, šventinti Plungės bažnyčios komitetą atiduoda tris senosios bažnyčios altorius su visais paveikslais.

Vyrai tuojau sutarė pradėti rinkti pinigus bažnyčios vidui išstinkuoti. Klebonas Olšauskas gavo iš Pabedinsko sunkvežimį ir iš Grūsties parsivežė kalkių. Plungės menininkas Kazonas atnaujino didįjį altorių. Bažnyčia atrodė labai simpatiška.

Rugsėjo mėnesį vyskupas atvažiavo pašventinti bažnyčios. Sekmadienis tam pasitaikė gražus, tik po pamaldų pradėjo lyti. Per iškilmingus pietus, kuriuose dalyvavo vyskupas, kunigai, bažnyčios komiteto nariai ir kiti kviestiniai svečiai, buvo pasakyta keletas gražių prakalbų.

Žemaičių Kalvarija. Iš čia Anapilin išėjo prelats Povilas Pukys. Dabar tai - tik Genovaitės Kukenyntės namai.

MALONIAI KVIEČIAME DALVYVAUTI RENGINYJE, SKIRTAME PASITIKTI KRIKŠČIONYBĖS 2000 METŲ JUBILIEJŲ.

Š.m. gegužės mėn. 29 d. organizuojama maldos kelionė jūros pakrante iš Klaipėdos į Palangą, kurioje bus meldžiamasi už dvasinį Lietuvos žmonių atsivertimą.

21 val. aukojamos šv. Mišios šv. Juozapo Darbininko bažnyčioje.
21.30 val. su degančiomis žvakėmis rankose eisime Smiltelės, Taikos pr., Tiltų, Herkaus Manto gatvėmis Melnragės jūros link, pajūriu iki Palangos tilto, kur eisena pasitiks vyskupas Antanas Vaičius. Su gerbiamu vyskupu užbaigsime kelionę Palangos bažnyčioje.

Gegužės 30 d. 12 val. šv. Mišias šia intencija aukos vyskupas Antanas Vaičius. Žmonės, negalinčius eiti visą kelią, nuo Melnragės autobusas parveš namo. Norinčiųjų dalyvauti šv. Mišiose Palangoje, laukiame gegužės 30 d. 10.30 val. prie Palangos tilto.

Tel. pasiteirauti (8-26) 25 93 97; 29 17 13.

Lyg trumpam padėtas į šalį plunksnakotis, užverstas sąsiuvinis. Tik taip ir nebeprisista niekada. Prie to rašymo - to vardinimo pavardėm, datom, to skaičiavimo metrais. Tiksliai ir atsakingai. Lyg tikrai būtų žinojęs, jog to kažkam kažkada reikės.

Netikėtai nutrūkęs darbas ir - tylą... Ir jau tik iš kitų nugirsta apie suėmimą ir tremtį, nelengvą grįžimą atgal į Lietuvą ir iki pat paskutinės dienos - tylų ir ramų darbą nuošaliose parapijose. Sitaip susitaikoma?

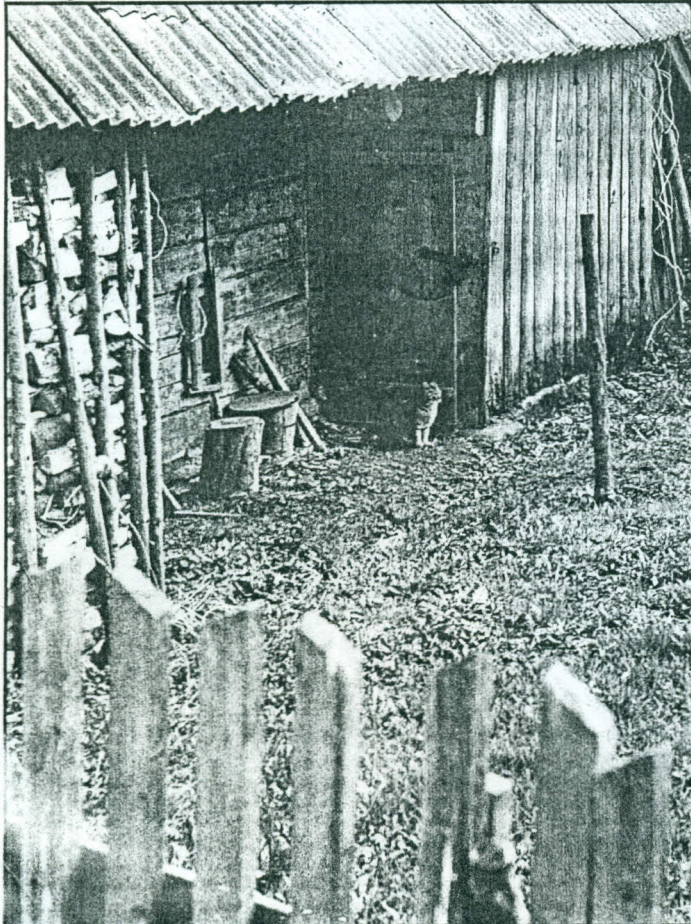

Palangėje sustatyti vazonai klevėlių, Genovaitės Kukenytės aginamų jau tik savo paskutinėjai kelionei.

prasimindavo, dabar gi viskas dar ir pernykščiais lapais apkritę, slidu... "Per sunku pavargusioms mano kojelėms", - vis sakė. Status, tikrai, ir krūmais bebaigią užėiti tiesiog čia pat, sodo gale, netikėtai į viršų šaunantis vos bežiūrimas takas, kai kopiu juo palangėje prisiskynusi nesvietiškai geltonų narcizų (pats jų žydėjimas!), senutės per kiemą palydėta. Akmeninės koplyčios pamūry, pavėsy - prelado kapas. Apžiūrėtas, sutvarkytas... "Petronės vis paprašau, dar troboj sakė Genovaitė, visi juk toli".

Toli - kas Vilniuje, kas Kaune - giminės, artimiausieji žmonės. "Aplanko, nesiskundžiu", - vis kartojo Genovaitė jau paskui, kai rodė man didelį ir šviesų langais į bažnyčią prelado kambarį, kampa, kur jo miegota, jo langa, kieme - aptrėšusį ir lapais nukritusį stalą, suola, kur mėgęs sėdėti. Vis papabaksnodama atsargiai lazda sau aplink kojas - rudosios, senosios ieškodama: "Atbėgdavo vis. Ir dabar dar atrodo, jog turėtų kažkur čia būti". Tik nebėr jos, tos senutės vištos, nuseno ir pasimirė.

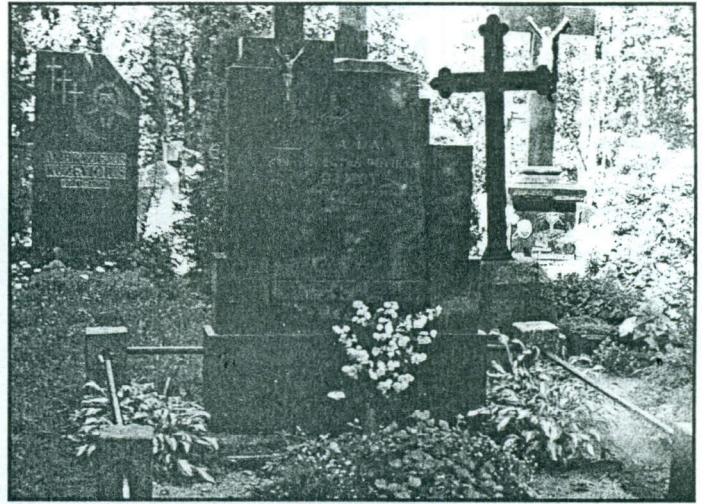
Atsiveikindama dar pasidžiaugiaus sodriais, žaliais palei pamatą iš vazonų virstantais klevėliais. Visiems bažnyčios altoriams Genovaitė Kukenytė jų užaugindavusi, dabar jau beauginanti tik sau: "Jei žiemą mirsiu, vis žaluma bus".

Čia viskas, rodos, dar mena prelatą.

Vėl važiuoju į Žemaičių Kalvariją. Jau viską, ką žinojo, seniai buvo man Genovaitė Kukenytė papasakojusi. Jau visas prelado nuotraukas buvo parodžiusi (kaskart man atvažiavus, žiūrėk, vis ką nors būdavo dar atradusi ir atskirai krūvelėn atidėjusi: "Gal tau bus įdomu"). Ji, beveik visą savo gyvenimą buvusi šalia prelado Povilo Pukio, jo turėta ūkelį tvarkiusi, jį tremtyje rėmusi ir palaikiusi, žinojo ir papasakojo jau viską. Ši kartą važiuavau tik aplankyti, dar kartą pabūti ten, kur savo paskutinės dienas gyveno prelatas.

Tankiai mediniame lovelyje sudugusios ant stalo virtuvėje sustatytos begonijos. "Prelatėliui... Tik kad kažin ar bereikės. Kažin ar beneisiu, kad ir Petronės rankos įsikabinusi". Per sunku jau jai, keliukas iki kapo per status. Anksčiau pati laiptelius

Prelato amžinojo poilsio vieta Žemaičių Kalvarijoje.

Ųaktar, pačia pirmąją sausio dieną, Povilo Pukio statytos Stalgėnų bažnyčios fundatoriaus Petro Stonio kapo Stalgėnų kapinėse neradau - pusnys ir kiaurai košiantis šiaurės vėjas vertė būti nekantriai. Ųaktar man nepavyko. Jau vėliau iš kaimo bibliotekinės sužinojau, kad Stalgėnuose gyvena Petro Stonio giminaitė Teklė Stonytė. Ji, kai jau kitą kartą lankiausi Stalgėnuose, ir papasakojo, kad Petras Stonys buvęs tylus, labai tikintis žmogus, taip ir nesukūręs gyvenime savo šeimos. Priėmęs

Rozalija Stonytė (kairėje) su seserimi Ona, Stalgėnai, 1958 m.

į savo ūkį jis buvo brolio dukrą Rozaliją (Teklės Stonytės teta). Kol jaunesnė buvo, Rozalija vis prie bažnyčios: mažąsias adorotojas mokė, kurį laiką net tretininkų pirmininke buvo. Ir ūkelį dėdei Petruj jį padėjo tvarkyti, ir nukarsino jį, jau senuką (per aštuoniasdešimt buvęs Stonys, kai mirė). Abu kartu įvedu ir sutarę padovanoti Stalgėnų bažnyčiai žemės - visą 18 ha, o sau pasilikti tik 5 (nebeketino ir Rozalija tekėti. Dėdė užrašė jai po savo mirties visus jiedviems likusius 5 ha su visais pastatais. Ten vėliau su teta Rozalija gyveno ir Teklė Stonytė). O intencija dovanojimo buvusi tokia: prasidėjęs karui, Stonys apsižadėjęs padovanoti žemę bažnyčiai, kad tik greičiau karas pasibaigtų. Po karo jis taip ir padarė. Bet vėliau, sako, su prelatu Pukiu nelabai besutarė, taip ir gyvenę visą likusį amžėlį šalia, tvora tvoron.

Petras Stonys mirė 1933-aisiais, 1969-aisiais, būdama 85-erių, mirė ir Rozalija. Šalia bažnyčios prisiglaudusiame ūkelyje liko Teklė Stonytė, jau kurį laiką gyvenusi pas tėtą. Dabar (jau 20 metų) ji gyvena name, pastatytame kadaise tetos dėdės bažnyčiai padovanotoje žemėje (buvusi Petro Stonio sodyba nudėgė, tai, kas iš jos beliko, nugriovė). Savąją žemelę Teklė Stonytė vis dar tikisi atgauti.

Kažkur giliai pamatuose, "gal po didžiųjų altorių", įmūrytas žemės dovanojimo bažnyčiai aktas. Ir niekas jokios jo kopijos neturi.

Stalgėnų bažnyčios fundatorius Petras Stonys - Lietuvos kariuomenės karcivis.

Neuštebo netikėtai namuose užkluptas Sedos zakristijonas Povilas Gailiūnas. Net susigraudino: "Prelatą Pukį ar prisimenu? O kaipgi, labai gerai prisimenu. Po tremties jis čia, mūsų bažnyčioje, vikaru tarnavo. Tylus, ramus labai buvo. Ir ne juokas gi tremtį atlaikyti..." Tuojau kabino ponas Gailiūnas nuo sienos didžiulius raktus, vedėsi į bažnyčią; vartė ten senas parapijos knygas, rodė prelado ranka darytus įrašus apie mirtį ir gimimą, vestuves ir krikštynas. Ir vis kartojo: "Prisimena čia dar jį. Gražiai prisimena".

Sedos bažnyčios zakristijonas Povilas Gailiūnas. 1998 m.